

Receptbeläggning av anthelmintika för hästar

Sedan receptbeläggningen av avmaskningsmedel för häst i oktober 2007, har behovet av rådgivning för såväl veterinärer som djurägare ökat exponentiellt. Frågeställningarna gäller inte bara individuella avmaskningsprotokoll, utan även en mängd andra spörsmål genereras automatiskt, till exempel frågor om parasiter, resistens, bete och gruppållning av hästar för att nämna några.

» Beslutet om receptbeläggning har skett på europainivå, genom direktivet 2001/82/EG ”om upprättande av gemenskapsregler för veterinärmedicinska läkemedel”. Det man främst eftersträvar är färre rests substanser i livsmedel av animaliskt ursprung. Läkemedelsverket implementerade detta i föreskrifterna LVFS 2006:11, kap 7. Redan 1999 lagstiftade Danmark om receptbeläggning av anthelmintika till alla djur, alltså även små sällskapsdjur. En viktig och positiv effekt av receptbeläggning är att slentrianmässig användning av anthelmintika sannolikt minskar, vilket torde bidra till långsammare utveckling av resistens hos maskarna.

Idag har vi överlag ett gott resistensläge i Sverige, även om vi har en del resistensproblem. På mitten av 1980-talet dokumenterades en utbredd resistens hos hästens små blodmaskar (*Cyathostominae*) mot avmaskningsmedel hörande till gruppen bensimidazoler. Detta resulterade i en rejält minskad användning av dessa preparat och många försvann från marknaden. Trots att bensimidazolpreparat har utgjort mindre än en procent av den totala användningen av maskmedel till häst under 15 års tid kvarstår en utbredd resistens hos små blodmaskar. Ett problem som tillstött under senare år rör hästens spolmask (*Parascaris equorum*) hos föl. Vid större stuterier har man

noterat en minskad effekt av ivermektin och moxidektin på dessa maskar. Utan tvekan utgör anthelmintikaresistens ett hot mot effektiv kontroll och behandling av maskinfektioner. Eftersom vi inte har någon ny generation anthelmintika att ta till inom en snar framtid måste vi vara restriktiva med de medel som står till buds idag.

REKOMMENDATIONER FÖR ATT FÖRDRÖJA RESISTENSUTVECKLINGEN

Minimering av antalet behandlingar per individ

Genom träckprovsundersökning tar man reda på hästarnas parasitstatus och avmaskar de individer som utskiljer flest ägg, istället för att som tidigare behandla alla hästar i flocken. Växel- och sambetning med andra djurslag samt beteshygieniska åtgärder, till exempel mockning av hagar, ger goda förutsättningar för att minska behovet av avmaskning.

Långsam rotation mellan substansgrupper

Samma substans används konsekvent under ett eller två år innan man byter, och man skall ha klart för sig vilken/vilka inälvsparasiter man vill ha effekt mot. Man bör hålla sig till samma substans inom samma flock/stall.

Noggrann dosering

Störst fara i kampen mot resistens är underdosering av anthelmintika. Även ett tränat öga kan missta sig på den korrekta vikten, varför man rekommenderar att väga hästen eller uppskatta vikten med hjälp av måttband.

Effektiv behandling av nykomlingar till besättningen före introduktion till gräshagar

Hästar som kommer nya till en etablerad flock kan givetvis introducera smittor av alla de slag, inklusive parasiter. Ett träckprov som analyseras före

Det är viktigt att de yngsta hästarna får gå på så rena sommarbeten som möjligt.

den nya hästens ankomst ger värdefull information om aktuell status och eventuell behandling kan då företas i god tid.

Regelbunden resistensövervakning

En uppföljning av effekten av avmaskningar genom träckprov bör företas då och då eller vid misstanke om nedsatt effekt.

GENERELLA AVMASKNINGSRÅD

I januari-februari börjar de vilande larverna av små blodmaskar att aktiveras och träda ut i tarmlumen. Så småningom kommer äggproduktionen igång och framåt april kan det vara lämpligt att ta ett träckprov. Den viktigaste tidpunkten för avmaskning är våren, före släpp på sommarbetet, i allmänhet april-maj. Behandlingen riktar sig framför allt mot spridning av ägg från vuxna maskar av blodmask, spolmask och bandmask på betet.

Träckprovresultat som visar mer än 200 epg (eggs per gram) är ett vanligt tröskelvärde för

avmaskning. Tröskelvärdet beror på årstid, hästarnas ålderssammansättning, driftsform, beten mm. En studie utförd vid SLU 1999 visade att 59 procent av alla hästar över fyra års ålder utskiljde så lite som 0-100 epg. Det är viktigt att de yngsta hästarna får gå på så rena sommarbeten som möjligt. Ett upprepat träckprov under betessåsongen kan komma att föranleda ytterligare avmaskning, framför allt hos de unga djuren. Man skall då vara bekant med det ERP (egg reapppearance period) som gäller för den substans man valt för avmaskningen vid betessläppet. ERP definieras som tiden från avmaskning till dess att hästarna börjar utskilja ägg igen. För pyrantel är ERP fyra till sex veckor, ivermektin åtta veckor och moxidectin tolv till fjorton veckor.

Stort parasittryck råder på föl vid stuterier. Man kan utgå ifrån att fölen smittas omgående med spolmask och bör därför avmaskas vid 8-10 veckors ålder och sedan igen vid 16-18 veckors ålder. Som nämnts tidigare i artikeln föreligger dessutom »

Mockning av hagar bör ske i större utsträckning än vad som är fallet idag och man bör undvika utfodring direkt på marken.

begynnande resistensproblem med avseende på makrocycliska laktoner, varför fenbendazol eller pyrantel förordas. Även på föl kan regelbunden träckprovsundersökning dra ner på behovet av avmaskning. På höstarna kan fölen avmaskas gruppvis, liksom i januari-februari.

Med dagens hästhållning blir ofta trycket på rasthagar stort under vintersäsongen. Det är viktigt att dessa får tillfälle att torka upp under sommarmånaderna. Rekommendationen är att mockning av hagarna sker i större utsträckning än vad som är fallet idag och man bör undvika utfodring direkt på marken. Sommarbeteshagarna bör erbjuda en areal som tillgodoser hästarnas behov av bete utan att de tvingas äta runt sin spillning.

Styngflugor och bandmask är omtvistade ifråga om patogenicitet. Bandmasken har ileocecala ostiet som predilektionsställe, och det finns studier från bland annat England som pekar på att risken för koliksymptom från detta område ökar vid före-

komst av bandmask. Betydelsen av bandmaskinfektion är dock fortsatt omtvistad och behov av ytterligare studier föreligger. Avmaskning rekommenderas därför vid konstaterad infektion.

Träckprovsundersökningar för diagnos av bandmask är att föredra framför serologi. Sensitiviteten för träckprov (speciell teknik) och serologi är ungefär samma (60–65 procent). Vid förekomst av minst ett 20-tal maskar ökar sensitiviteten för träckprov till uppåt 90 procent, vilket man kan se som en fördel. Ett positivt träckprov visar med säkerhet en pågående infektion, medan positivt serologisvar även kan tolkas som tidigare exponering för parasiten.

Styngflugorna deponerar sina ägg i hårremmen under obehag för hästen. Äggen kläcks och hästen slickar i sig larverna. I munhålan kan larverna i mycket ovanliga fall orsaka stomatit, gingivit och ulcerationer under sin utveckling och migration genom tunga och annan vävnad, på väg till magsäcken. Vål i magsäcken orsakar de liten skada.

Den lilla blodmasken är lätt att känna igen på sin färg och storlek.

Till skillnad från tidigare rekommendationer läggs idag mindre tyngdpunkt på styngflugans larver. Eftersom larverna anses vara lågpato­gena rekommenderas i första hand att äggen skrapas bort från benen varje dag under den korta tid flugan svärmar. Vid kraftiga angrepp avmaskas hästen med makrocycliska laktoner i september-oktober.

SVA har sedan 2006 ett samarbete med flera större stall runtom i Sverige, där träckprover skickas in en till tre gånger per år för analys. Till vår glädje ansluter sig allt flera till verksamheten, vilket på sikt kommer att ge omfattande kunskaper och goda förutsättningar för maskkontroll i Sverige. Träcken undersöks med avseende på parasit­ägg, både kvalitativt och kvantitativt, och djurägaren/veterinären kontaktas personligen för att diskutera resultaten och eventuella åtgärder.

FRAMTIDEN

Vårt svenska parasitläge kan komma att stå inför förändringar om den förutspådda klimatföränd-

ringen mot högre medeltemperaturer inträffar, eftersom flertalet parasiter gynnas av värme. Man skall heller inte bortse från att ett varmare klimat dessutom gynnar en för oss ny fauna av parasiter från kontinenten, som börjar trivas på våra breddgrader.

Fokus i framtiden måste alltså i allt större utsträckning läggas på åtgärder så som betesplane­ring och beteshygien. Som ett led i det förebyggande arbetet rekommenderas även träckprov­undersökningar för förekomst av ägg innan tänkt avmaskning. Den antiparasitära behandlingen kan då riktas mot de individer som utskiljer flest ägg, normalt föl och unghästar. Äldre hästar förvärvar en viss immunitet med åren, som gör att avmaskningsfrekvensen ofta kan reduceras. I samråd med besättningsveterinären kan hästägarna få råd om avmaskning och betesrutiner.«

Ulrika Forshell

Laboratorieveterinär